

هویت‌های برنامه درسی
جلد سوم

به سمت هویت‌های نوپدید

در مطالعات برنامه درسی

از ویلیام اف پاینار

مترجمان:

دکتر کوروش فتحی واجارگاه

استاد دانشگاه شهید بهشتی

دکتر مرتضی بازدار

دکتر محسن چناری

دکتر سارا خلیفه سلطانی

فهرست مطالب

مقدمه پروفیسور ویلیام اف پائینار برای ترجمه فارسی کتاب

مقدمه مترجمان

فصل اول: داستان پردازی در مورد «خود»: سیاست های زندگی و مطالعه زندگی و حرفه معلم

ایوراف گودسون

فصل دوم: برنامه درسی، تعالی، ذن / تایویسم: هستی شناسی انتقادی از خود

ون سونگ هو

فصل سوم: استفاده از پورتفولیوی سواد برای آماده کردن معلمان برای سفر جهانی هدفمند.

پائولو سالویو

فصل چهارم: برنامه درسی عریان

دنیس سامارا و برنت دیویس

فصل پنجم: تامل و انکسار: کارکرد داستان در پژوهش های برنامه درسی

نوئل گاف

فصل ششم: Currere پاینار و هویت در فراواقعیت: آموزش ایده پسا فرمال هوش بینافردی

جو ال. کینچلو

فصل هفتم: فمینیسم روانکاوانه و معلم قدرتمند

وندی اتول-ویسی

فصل هشتم: تعلیم و تربیت پیش دبستانی: فراخوانی برای ساخت تصاویر تحول آفرین

گیل س. کانلا

فصل نهم: فراتر از اروپامحوری در آموزش علوم: نویدها و مسئله مندی ها از دیدگاه فمینیسم پسا ساختارگرا

آنت گاف

فصل دهم: کاربردهای فرهنگ: ساختار قانون، ادبیات پسا استعماری، و پروژه چند فرهنگی

کامرون مک کارتی

فصل یازدهم: تهیه تاریخچه برنامه درسی

پترا ماونر

فصل دوازدهم: برنامه درسی و مفاهیم کنترل

ویلیام ایی دال. جی. آر با همراهی ال الکازار

فصل سیزدهم: برنامه درسی به عنوان آفیشیست فرهنگ و هویت مردمی

آلن. ای. بلاک

فصل چهاردهم: الگوهای تعالی: مدارس مستقل آفریقایی محور

شاریبا ریورز و کوفی لوموتی

فصل پانزدهم: انقلاب و واقعیت: مصاحبه ای با پیت مک لارن

مقدمه پروفیسور ویلیام. اف. پاینار برای ترجمه فارسی کتاب

والدین در سراسر جهان با وجود تفاوت های فرهنگی و سیاسی، بهترین ها را برای فرزندان خود می خواهند. هر چند واژه «بهترین» در اینجا معنای متفاوتی برای هر کدام از والدین دارد اما تعلیم و تربیت برای میلیاردها والدین در سراسر جهان مهم ترین چیزی است که بیش از هر چیزی برای فرزندان خود می خواهند. امروزه برنامه های درسی به عنوان مرکز فکری و سازمانی آموزش با اقتصاد پیوند خورده است، برنامه درسی که در بسیاری از موقعیت ها با علامت اختصاری STEM خلاصه شده است: علم، فناوری، مهندسی و ریاضیات¹. سلامتی و شادی به همراه سعادت آرزوی مشترک والدین در سراسر جهان است که برای فرزندان خود می خواهند. برای بسیاری از والدین، سعادت پیش شرط سلامتی و شادی است. به طور کلی سه عامل سلامتی، ثروت و خوشبختی با هم گره خورده است. با این حال برای فرد تیره روز یا فردی که مشکل سلامتی دارد، ثروت به چه معناست؟ ادیان بزرگ جهان به ما آموخته اند که سعادت نه تنها جنبه اقتصادی بلکه بعد معنوی نیز دارد. برای سکولارها نیز ثروت و سعادت می تواند جنبه ذهنی، اجتماعی، فکری، عاطفی و اقتصادی داشته باشد.

با این حال، STEM تنها یک پاسخ به سوال برنامه درسی متعارف و استاندارد است: کدام دانش ارزش بیشتری دارد؟ پاسخ به سوالات اخلاقی، معنوی، اقتصادی و سیاسی مستلزم مطالعه مستمر آکادمیک در مورد جهانی است که در آن زندگی می کنیم. ما چه کسی هستیم؟ چرا زندگی مهم است؟ چگونه باید زندگی کنیم؟ کدام دانش ارزش بیشتری دارد؟ چگونه می توانم در مکالمه پیچیده برنامه درسی شرکت کنم؟

این سوالات از جمله سوالات مهمی هستند که بستر آکادمیک بودن مطالعات برنامه درسی را بر می انگیزد، زمینه ای که در هر کشوری به آن توجه می شود اما به درک بهتر برنامه درسی در سراسر جهان نیز کمک می کند: چه چیزی را مطالعه می کنیم، چرا مطالعه می کنیم، چگونه مطالعه می کنیم، با چه کسی مطالعه می کنیم و این مطالعه چه اثراتی را در پی دارد؟

---

¹Science, technology, engineering, mathematics

مطالعات برنامه درسی یک حوزه میان رشته ای است و از ابعاد فلسفی، جامعه شناختی، روانشناختی، ادبی (شاعرانه) و علمی برخوردار است. این رشته متعهد به بازگویی حقایق است. متخصصان برنامه درسی همانند سایر دانشمندان، مطالعه می کنند سپس از ایده ها و شیوه هایی که زمانی معنا داشتند، اما بر اساس تجارب جدید کسب شده، پیشی می گیرند، تجارب جدیدی که به عنوان لحظات تاریخی متناسب با «محل زندگی ما» و اینکه «چه کسی هستیم» تلقی می شوند. بنابراین هویت های ما رابط بین بعد اجتماعی و ذهنی ماست. دانش آکادمیک می تواند به ما کمک کند تا درک کنیم که چه چیزی برای ما خطر دارد و موارد لازم را به عنوان شهروند، روح فردی و نیز به عنوان جوامع و فرهنگ ها در زمان حال که بین گذشته و آینده قرار دارد، شناسایی کنیم.

بنابراین تعلیم و تربیت نه تنها بهترین خواسته والدین برای فرزندان است بلکه شرط زنده بودن آنها در جهانی است که نادیده گرفتن آن خطرناک است. نادیده گرفتن آن نه تنها باعث فقر می شود بلکه مرگ را نیز به دنبال دارد. در شرایط کنونی جهان، از همه گیری بیماری کووید 19 گرفته تا سیاست های دو قطبی، از حوادث ناخواسته تا درگیری های بین فردی، فهم (به ویژه خودفهمی) یک پیش نیاز برای یافتن راه خود در این جهان است.

برنامه درسی یک عامل مهم و کلیدی است. والدین و نمایندگان آنها در وزارت آموزش و پرورش موظف هستند تا فرصت هایی را برای کودکان فراهم کنند تا تحصیل کنند، تجارب خود و دیگران را درک کنند، نه تنها تجارب والدین، خواهر و برادر و اعضای خانواده را درک کنند، بلکه تجارب هم بازی ها، همسایگان، همکلاسی ها و نیز افراد ناشناس، حتی کسانی که در فواصل دور زندگی می کنند، آنچه که در روزنامه ها و سایر منابع معتبر گزارش می شود، از قبیل آب و هوا و آلودگی های آن و افزایش جمعیت، آنچه که در گذشته برای ایجاد شرایط کنونی اتفاق افتاده است و نیز اقدامات لازم برای ایجاد آینده خوب را درک کنند.

برنامه درسی می تواند زمینه لازم برای سعادت را فراهم کند. همچنین به عنوان مکالمه پیچیده ای است که کودکان به واسطه آن معنای سعادت، رفاه و مطالعه را درک می کنند. این مکالمه نه تنها بین کودکان و معلمان آنهاست بلکه بین کودکان، والدین و کودکان، کسانی که قبل از ما بوده اند و کسانی که هنوز به دنیا نیامده اند، رخ می دهد. این مساله مکالمه برنامه درسی را به طور قابل توجهی پیچیده می کند و معلمان

برای ساده سازی آن هر کاری را در حد توان خود انجام می دهند تا پروژه درک و فهم را برای کودکانی که شرایط و توانایی های کاملاً متفاوتی دارند، در دسترس قرار دهند.

از نوفهم کردن برنامه درسی^۲ به معنای زنده نگه داشتن این سوالات در حوزه برنامه درسی است: کدام دانش ارزش بیشتری دارد؟ این به معنای قطعی بودن و تغییرناپذیر بودن پاسخ این سوال نیست. ما انسان ها بر اساس زمان هایی که در آن زندگی می کنیم، براساس مدت زمان زندگی و زمان هایی که هر روز در برابر دیدگان ما ظاهر می شود، تعریف می شویم و اینها ما را مجبور می کند تا با رخدادهای قابل انتظار و غیرقابل انتظار مواجه شویم. نوفهمی برنامه درسی به معنای هم سوشدن با مکان، زمان و شرایط است و این هم سوشدن نه تنها فقط از طریق مفهوم پردازی برنامه درسی به عنوان ابزاری برای انتقال(دانش اطلاعات) بلکه به هر روشی که معلمان بتوانند به مکالمات پیچیده روح ببخشند، ایده ها، صداها و هویت های جدید را ترغیب کنند و نشان دهند که همه چیز در حال تغییر است، اتفاق می افتد.

ار نو فهم کردن برنامه درسی می تواند اخبار کهنه و موارد باستانی در دوران معاصر را حفظ کند و ضمن زنده نگه داشتن حال، نگران آینده نیز هست. برای مطالعه، حمایت و مشارکت در مکالمه پیچیده ای که حوزه آکادمیک مطالعات برنامه درسی به آن نیاز دارد تا در این مکالمه پیچیده مشارکت کند، بررسی انتقادی مفاهیم قدیمی و جدید جهت دستیابی به فهم جدید از هر کدام از آنها ضروری است.

در طول زندگی خودم جایی که من کار می کنم این دیدگاه به معنای حرکت در خلاف جهت منطق تایلری بوده است که برنامه ریزی درسی را تا حد یک رویه تقلیل داده است و مراحلی از قبیل اهداف، طراحی، اجرا و ارزشیابی را شامل می شود. بنابراین برای درک بهتر ابعاد ذهنی و اجتماعی برنامه درسی، کورره^۳ مد نظر قرار می گیرد. این تغییر پارادایم به معنای مطالعه بستر سیاسی آن و نیز دلالت های تربیتی آن در کلاس درس است. امروزه این به معنای دست و پنجه نرم کردن با پیشرفت های فناوری است پدیده ای که از مدت ها پیش در جریان بوده اما امروزه به دلیل همه گیری و سودجویی های بیشتر، تسریع شده است. برای کسانی که به رایانه و اینترنت دسترسی دارند، یادگیری آنلاین به چه معناست؟ برای کسانی که به این امکانات را ندارند و دسترسی به آموزش ندارند، این عدم دسترسی به چه معناست؟ آنلاین بودن برای درک برنامه درسی چه معنایی دارد؟ هرچند این رویه کاملاً بی ربط است اما اجباری کردن برنامه درسی به یک

قالب، باعث می شود که این قبیل سوالات مانند سوال مربوط به ارزشمند ترین دانش، نادیده گرفته شود و یا به طور نامناسب مطرح شود. کاهش ارزش رویه گرایی، زمینه را برای فهم مجدد برنامه درسی بر اساس لحظات تاریخی و زیست شده، موقعیت سیاسی و ژئوفیزیکی برای افرادی که در حال مطالعه آن هستند، فراهم می کند.

با این مقدمه، امیدوارم این مجموعه شما را ترغیب کند تا در مورد دغدغه های برنامه درسی مطرح شده در این مجموعه و نیز موارد شخصی خود تان تأمل کنید. مفاهیمی را بررسی کنید که الهام بخش شما بوده تا به تجارب تربیتی زیست شده، لحظات زیست نگاری، موقعیت زندگی، به امیدواری خودتان و کودکانی که تعلیم می دهید و کودکانی که شما از آنها یاد می گیرید، توجه کنید. برنامه درسی همان چیزی است که یک نسل به نسل دیگر هشدار می دهد که زنده ماندن در این مکان و زمان خطرناک است. این یک فرصت مستمر برای حقیقت گویی و نیز تکریم کسانی است که پیش از ما بوده اند، محافظت از کسانی است که در حال حاضر زنده هستند و نیز استقبال از کسانی که قدم در مسیر ما می گذارند.

این اثر حاصل ترجمه گروهی به رهبری پروفسور کورش فتحی و اجارگاه و سایر اعضای گروه شامل دکتر مرتضی بازدار، دکتر محسن چناری و دکتر سارا خلیفه سلطانی است. اجازه دهید که از تلاش های هریک از آنها نه فقط به دلیل ترجمه و آرایه این کتاب، بلکه به خاطر کمک به پیشبرد اهداف برنامه درسی در جامعه خودشان تقدیر و تشکر کنم.

با سپاس فراوان، ویلیام اف پاینار، استاد کرسی تد آئوکی مطالعات برنامه درسی دانشگاه بریتیش کلمبیا، ونکوور، کانادا.

15 ژانویه 2021 (26 دی ماه 1399)

پیشگفتار مترجمان

مطالعات برنامه درسی به عنوان یکی از قلمروهای جذاب و در عین حال پرچالش حوزه تعلیم و تربیت، رشته ای در حال تحول و دگرگونی تمام عیار است، به گونه ای که درک تحولات آن جز با مطالعه مستمر این رود خروشان و درحال گذار نظریه و دیدگاههای برنامه درسی امکانپذیر نیست و ماندگاری در یک طبقه بندی، یک کتاب یا یک نظریه خاص در برنامه درسی کاری عبث و بیهوده است. سرعت این تحولات به گونه ای است که با برگزاری نشست ها و یا گردهمایی بین المللی توسط نهادهای اثرگذاری چون بخش B انجمن تحقیقات آموزشی امریکا (AERA)، انجمن امریکایی پیشبرد مطالعات برنامه درسی امریکا (AAACS)، انجمن بین المللی پیشبرد مطالعات برنامه درسی (IAACS) و انجمن تحقیقات برنامه درسی اروپا (ECN)، کنفرانس های برگامو (Bergamo) و... مداوما مرزهای رشته جابجا می شود و حدو مرزهای جدید و افق های تازه گشوده می شود.

در سایه چنین برداشتی بعد از چاپ موفقیت آمیز کتاب هویت های جدید برنامه درسی در طی 20 سال گذشته که با الهام از اثر برجسته پاینار و دیگران و شرح و بسط آن در قالب تبیین نظری گفتمان های معاصر، شرح بیوگرافیک هریک از صاحب نظران و طرح ایده ها و آثار اصلی از منابع مختلف منتشر شده بود، در قالب دو ویراست منتشر شد و بعدها به هویت های برنامه درسی تغییر نام یافت.

در راستای پاسخ به تحولات جدید رشته، انتشار اثر ابتدایی فوق متوقف و تدوین مجموعه چهار جلدی به شرح زیر در دستور کار قرار گرفت:

1. جلد اول مجموعه هویت های برنامه درسی تحت عنوان **نظریات استادان برنامه درسی** در قالب ویراست سوم و

پوشش دهنده دوران های تاریخی "کلاسیک ها، نوفهم گرایان و پسانوفهم گرایان" آماده و برای دوران

نوفهمی نیز دیدگاههای پاینار با طبقه بندی جدید موريس ادغام و در قالب 8 نظريه از "جمله سياسي- فرهنگي"، "جنسيتي- فمينيستي"، "روان تحليل گري- خود شرح حال نويسي"، "پديدارشناسي"، "بين المللي- جهان وطني"، "هنري- زيبايي شناختي"، "پست مدرن= پساساختارگرايي" و "زيست محيطي" منتشر گرديد و هم اکنون در اختيار علاقمندان قرار گرفته است.

2. جلد دوم سری هویت های برنامه درسی تحت عنوان **نظریات استادان برنامه درسی** در قالب نظریه های "نظریه نژادی"، "آینده نگرانه"، ادبی، "پسا استعماری"، چند فرهنگی"، "معنوی"، "یادگیرندگان خاص" و... با همکاری جمعی از همکاران بزودی منتشر خواهد شد.

3. جلد سوم کتاب های هویت های برنامه درسی که هم اکنون در اختیار علاقمندان قرار گرفته است در حقیقت ترجمه کتاب به سمت **هویت های نوپدید** است که بصورت مجموعه مقالات توسط ویلیام پاینار ویراستاری شده است و در آن قصد بر این بوده تا به دورانی پس از گفتمان های مطرح شده در کتاب فهم برنامه درسی پرداخته شود. این کتاب با ادبیاتی بسیار پیچیده و غامض نوشته شده است از اینرو در بسیاری از جهات ابعاد و زوایای آن کاملاً مشخص نشده و در باره آنها، ابهامات و پرسش ها زیادی وجود دارد و شاید پژوهش های آینده این هویت ها را بهتر تبیین و به تصویر بکشد.

زبان فلسفی اثر و گره خوردن آن با گفتمان های پست مدرن و پساساختارگرایانه است که فهم مفاهیم آن را دشوار کرده است اگرچه مترجمان بسیار کوشیده اند که معنا را با وضوح هرچه بیشتر منتقل کنند اما وفاداری آنها به متن در اولویت بوده است. زبان نوشتاری نویسندگان منتخب که همگی از نظریه پردازان معاصر رشته برنامه درسی و تعلیم و تربیت هستند و در آثار دیگر آنها نیز این سبک نوشتاری مشاهده می شود نیز در خلق این اثر پیچیده مزید بر علت بوده است. دشواری مطالب مطرح شده، ترجمه فارسی آن را بسیار سخت کرده است از اینرو از خوانندگان گرامی از این بابت پوزش می طلبم و مطمئن هستم که عزیزان با دشواری های زبان

نوفهم گرایانه در ادبیات معاصر برنامه درسی کاملاً آشنایی دارند و دشواری کار مترجمان را درک می کنند.

امیدوارم این اثر مورد استقبال علاقمندان به بحث نظریه برنامه درسی قرار گیرد.

4. جلد چهارم کتاب هویت های برنامه درسی که مراحل پایانی خود را طی می کند " تحت عنوان در جستجوی

هویت ایرانی " نام دارد که در آن افراد اثرگذار در شکل گیری، توسعه و بالندگی رشته در ایران در قالب

نگاهی قوم شناختی (متقدمان، بنیان گذاران، استادان، شعب گرایان و پژوهشگران) در سه پارادیم فکری فنی،

نوفهم گرایانه و نویسترسازانه بزودی منتشر خواهد شد.

رود خروشان و باصلابت نظریه برنامه درسی با سرعتی بی مانند در حال عبور است و این آثار تلاش هایی هستند

که سعی می کنند تصویرها و عکس هایی را از لحظات و دوران های برنامه درسی در ایران و جهان در اختیار

علاقمندان قرار دهد. اینجانب و همکارانم در این جلد و سایر جلدهای مجموعه کتاب های هویت های برنامه

درسی از این وضعیت ناپایدار و تحول یابنده آگاهی داریم و از منسوخ شدگی سریع این نقش ها و تصاویر و یا

ناتوانی آن در به تصویر کشیدن کل جریان نظریه برنامه درسی عذرخواهیم و در عین حال خود را نیازمند نقطه

نظرات ارشادی و اصلاحی همه شما عزیزان می دانیم.

کوروش فتحی واجارگاه

استاد دانشگاه شهید بهشتی

زمستان 1399

Curriculum Identities

Toward New Identities

Edited by:
William F Pinar

Translated by:
K. Fathi Vajargah(PhD)
M. Bazdar Ghamchi(PhD)
M. Chenari(PhD)
S. Khalifesoltani(PhD)

